

Archeologienota Sint-Genesius-Rode Kruisdreef

Verslag van Resultaten

Bert ACKE en Maarten BRACKE

29-5-2017

Titel: Archeologienota Sint-Genesius-Rode Kruisdreef

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke en Maarten Bracke

Projectcode bureauonderzoek: 2017C451

Intern projectnummer: 2017.047

Locatiegegevens: Sint-Genesius-Rode Kruisdreef

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 147954 en Y: 159191; X: 148080 en Y:159355

Kadastergegevens: Sint-Genesius-Rode, Afdeling 1, Sectie C, perceelnummers 853B2, 853T, 853W, 853X, 854D, 854F, 854G (zie figuur 6)

Topografische kaart: zie figuur 4 en 5

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog) en Kurt Meurice (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 29/05/2017

© Maarten Bracke, p/a Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	10
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	10
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	12
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	15
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	15
2.4. HISTORISCHE SITUERING	18
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	23
3. SYNTHESE	25
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	25
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	25
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	26
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	28
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	29
4. SAMENVATTING	31
5. BIBLIOGRAFIE	32
6. BIJLAGES	33

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Sint-Genesius-Rode Kruisdreef, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Sint-Genesius-Rode in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van de vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgeen dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein bevindt zich aan de Kruisdreef en de Dreef in de gemeente Sint-Genesius-Rode in de provincie Vlaams-Brabant. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 9930m². Het betreft perceelnummers 853B2, 853T, 853W, 853X, 854D, 854F en 854G. Op perceel 853T, 853W en 853X bevindt zich een woning met bijgebouwen (Kruisdreef 24). Deze hebben een totale oppervlakte van 570m². Aan de zuidoostelijke hoek stroomt de Molenbeek, die oorspronkelijk doorheen het plangebied stroomde, vlak langs de noordelijke zijde van de woning.

De woning is ingedeeld in drie opeenvolgende delen met zadeldaken. Het deel aan de straatkant is volledig onderkelderd. De oppervlakte bedraagt ca. 100m². De andere delen zijn niet voorzien van een ondergronds niveau. De bijgebouwen betreffen een bijbouw met plat dak langsheen de volledige noordelijke zijde en drie losstaande garages aan de zuidoostelijke hoek. Het gebouw staat bovendien aangegeven als een vastgesteld bouwkundig erfgoed/relict en is opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed. Het betreft de lijnwaadblekerij Popeleu-De Reymaeker met een oorsprong op het einde van de 19de eeuw. Het huidige gebouw dateert uit 1931. Het gebouw wordt als volgt omschreven: *'Merkwaardig samenstel van een halfvrijstaande burgerwoning met aansluitende bijgebouwen, met bijbehorend weiland als ruime voortuin. Het geheel is voorzien van een cementbepleistering met imitatievoegen. Onderkelderd hoofdgebouw van vier traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok loodrecht op de straat, mechanische pannen). Rechthoekige vensters met hardstenen lateien en lekdrempels en dito puilijst bij de eerste drie traveeën van de voorgevel, gevolgd door een vierde deurtravee, verticaal geaccentueerd door gevelhoge lisenen en deurvenster met balkon met smeedijzeren leuning op de verdieping. De cementbepleistering wordt verder verlevendigd door rechthoekige spaarvelden en banden. De zijgevel aan de Dreef wordt gekenmerkt door een onregelmatige travee-indeling. Lisenen vertrekken van op de eerste verdieping en sluiten aan op een brede, vlakke band in de cementbepleistering, die de dakrand volgt en een klein stuk doorloopt op de gevelrand. De vensters in het rechterdeel van deze gevel zijn blind, met uitzondering van het venster op de zolderverdieping. Beide vensters op deze verdieping zijn getralied. Het gecementeerde bijgebouw telt zeven traveeën en één bouwlaag onder zadeldak (nok loodrecht op de straat, mechanische pannen). Het heeft rechthoekige, hoge, beluikte en betraliede vensters, een deur in de vijfde travee en poort in de zevende travee.'*⁶

Het terrein aan de zuidzijde van de woning is in gebruik als tuin. De rest van het gebied wordt gebruikt als weiland.

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/216721>

Figuur 1 Zicht op het weiland ten noorden van de woning (bron: google.be).

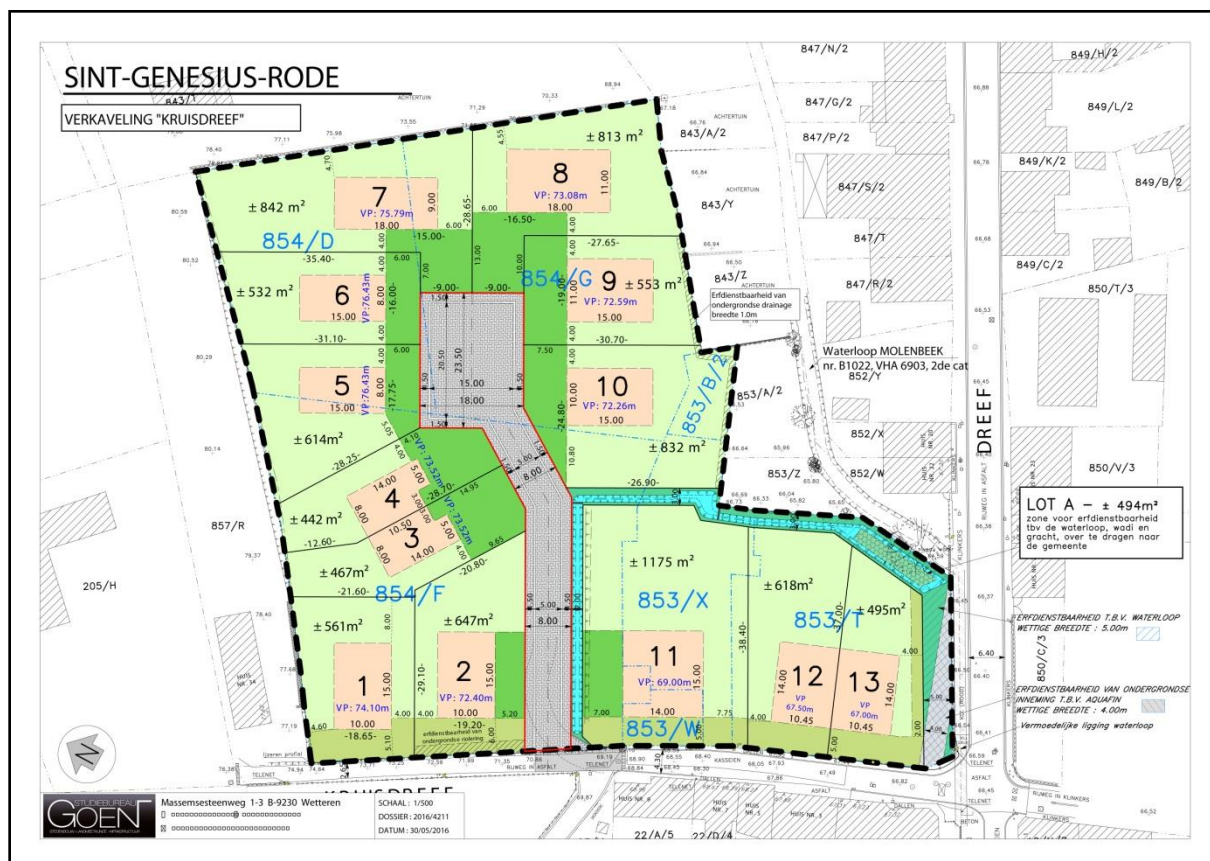
Figuur 2 Zicht op de lijnwaadblekerij Popeleu-De Reymaeker (Kruisdreef 24) aan de straatzijde (bron: inventaris bouwkundig erfgoed).

2.2. Geplande werken

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft de afbraak van de bestaande woning met bijgebouwen. Gezien dit een vastgesteld bouwkundig relict betreft zijn er bepaalde restricties verbonden. Gezien de slechte toestand van de woning opteert men voor een totale afbraak. Hiervoor zal men een dossier opstellen. Het noordelijke bijgebouw met plat dak, de garages en het derde meest oostelijke deel van de woning mogen zonder enige overeenkomst gesloopt worden, aangezien deze latere aanbouwen zijn en niet vastgesteld als bouwkundig erfgoed. Er dient nog een overeenkomst te komen voor de twee voorste delen van het gebouw, respectievelijk 100m² (straatkant met volledige onderkeldering) en 170m² (aansluitende deel aan de oostelijke zijde).

Het tweede luik betreft de realisatie van 13 nieuwbouwwoningen. Centraal op het terrein zal een wegenis met nutsvoorzieningen aangelegd worden met een noordoost-zuidwest oriëntatie. Deze wegenis zal een verbinding maken met de Kruisdreef. Langs de zuidelijke kant van de wegenis wordt een waterloop voorzien. Ter hoogte van huis nummer 10 maakt de waterloop een bocht richting het zuiden om vervolgens aan te sluiten aan de huidige Molenbeek. De waterloop heeft een totale oppervlakte van 494m².

De werken zullen nagenoeg het volledige plangebied omvatten.

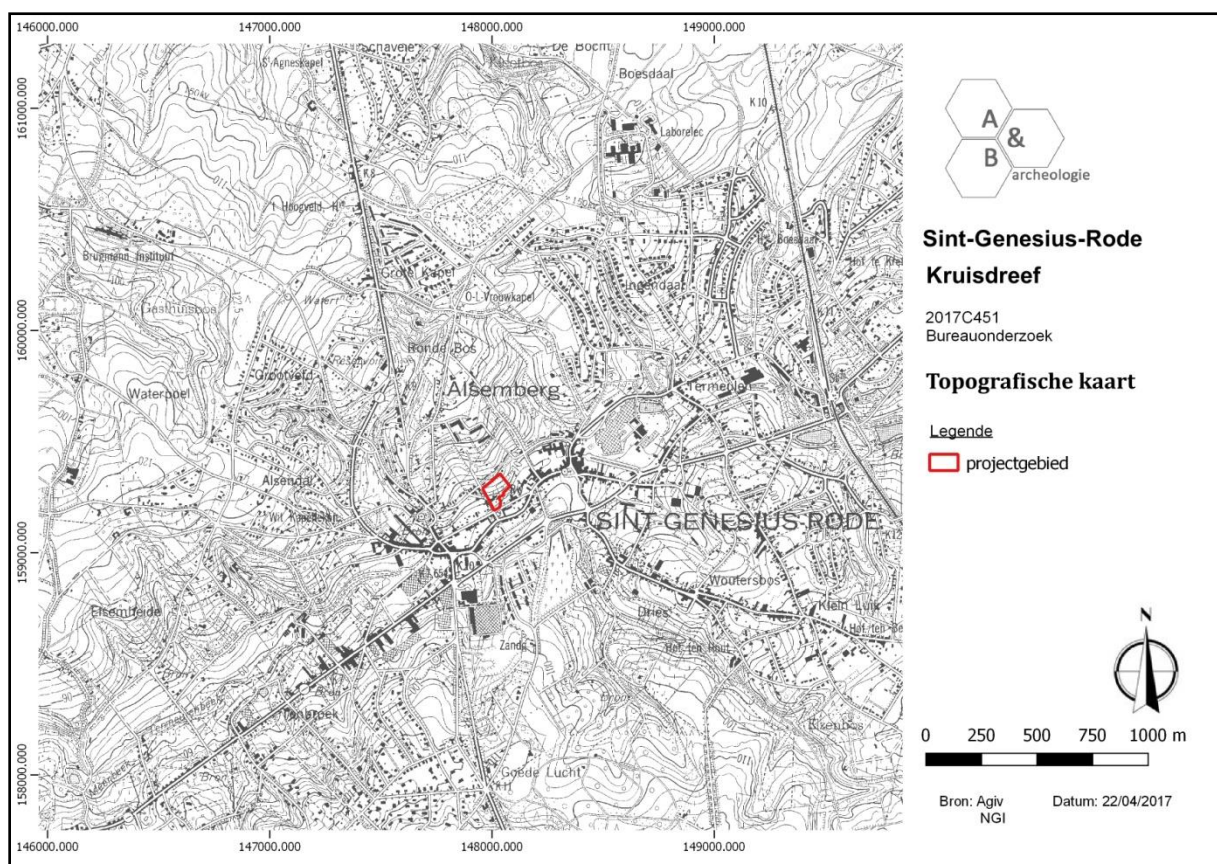

Figuur 3 Uitsnede uit het plan 'geplande werken' (bron: initiatiefnemer).

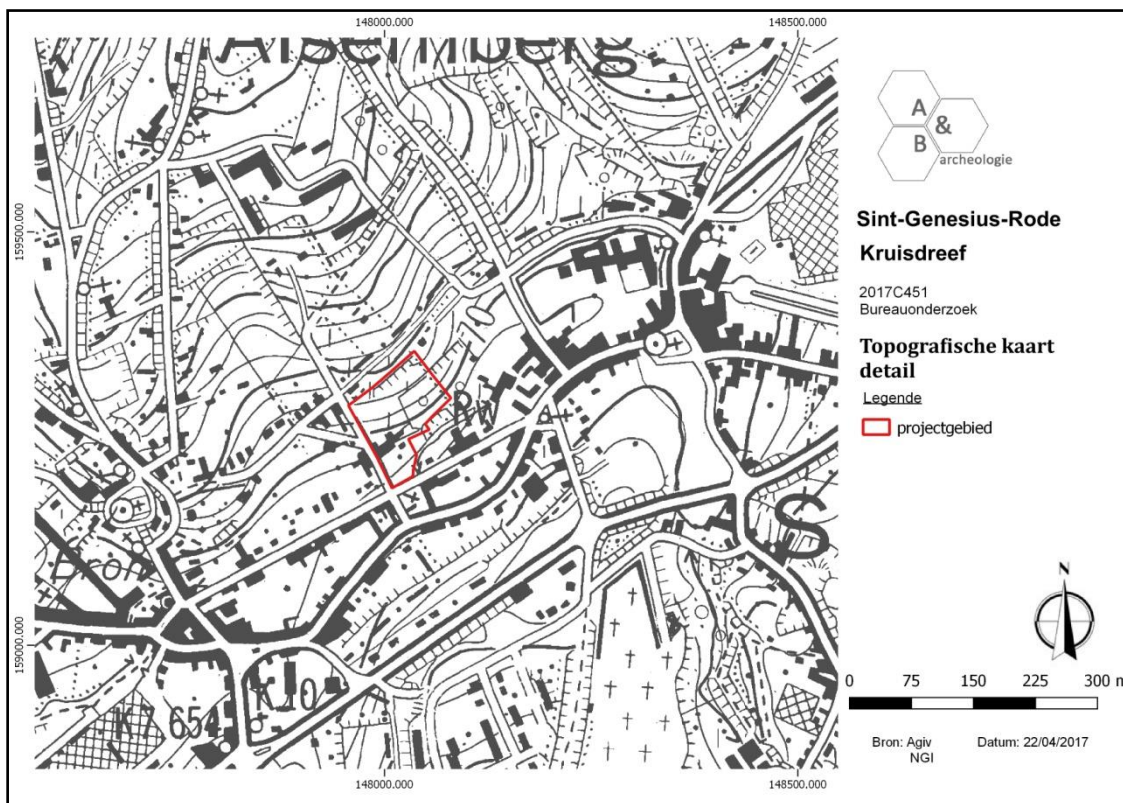
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

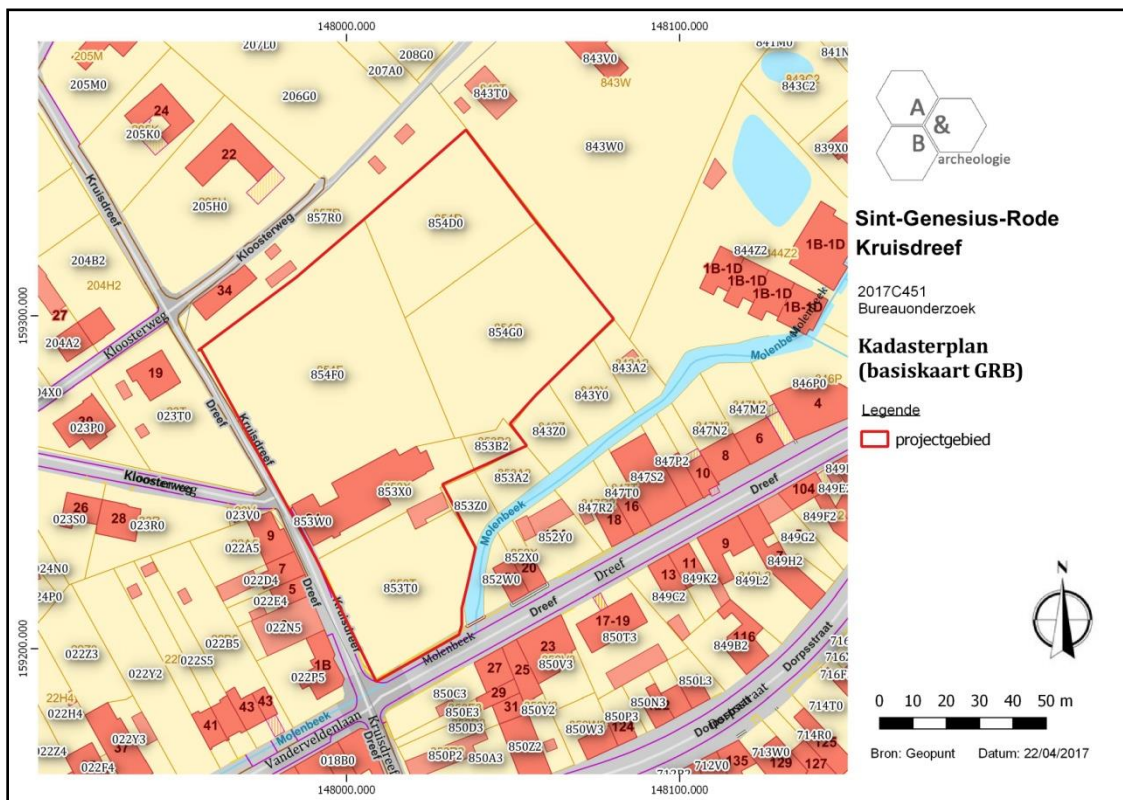
Het projectgebied bevindt zich te Sint-Genesius-Rode. De gemeente ligt in de provincie Vlaams-Brabant en behoort tot de zogenaamde Zennevallei. Het plangebied bevindt zich op circa 350m ten westen van het centrum van Sint-Genesius-Rode. Het terrein ligt aan de Kruisdreef in het westen en de Vanderveldenlaan in het zuiden. Net ten zuidoosten, grenzend aan het plangebied loopt de Molenbeek. Kadastraal gezien zijn de percelen terug te vinden onder: Sint-Genesius-Rode, Afdeling 1, Sectie C, perceelnummers 853B2, 853T, 853W, 853X, 854D, 854F, 854G.

Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

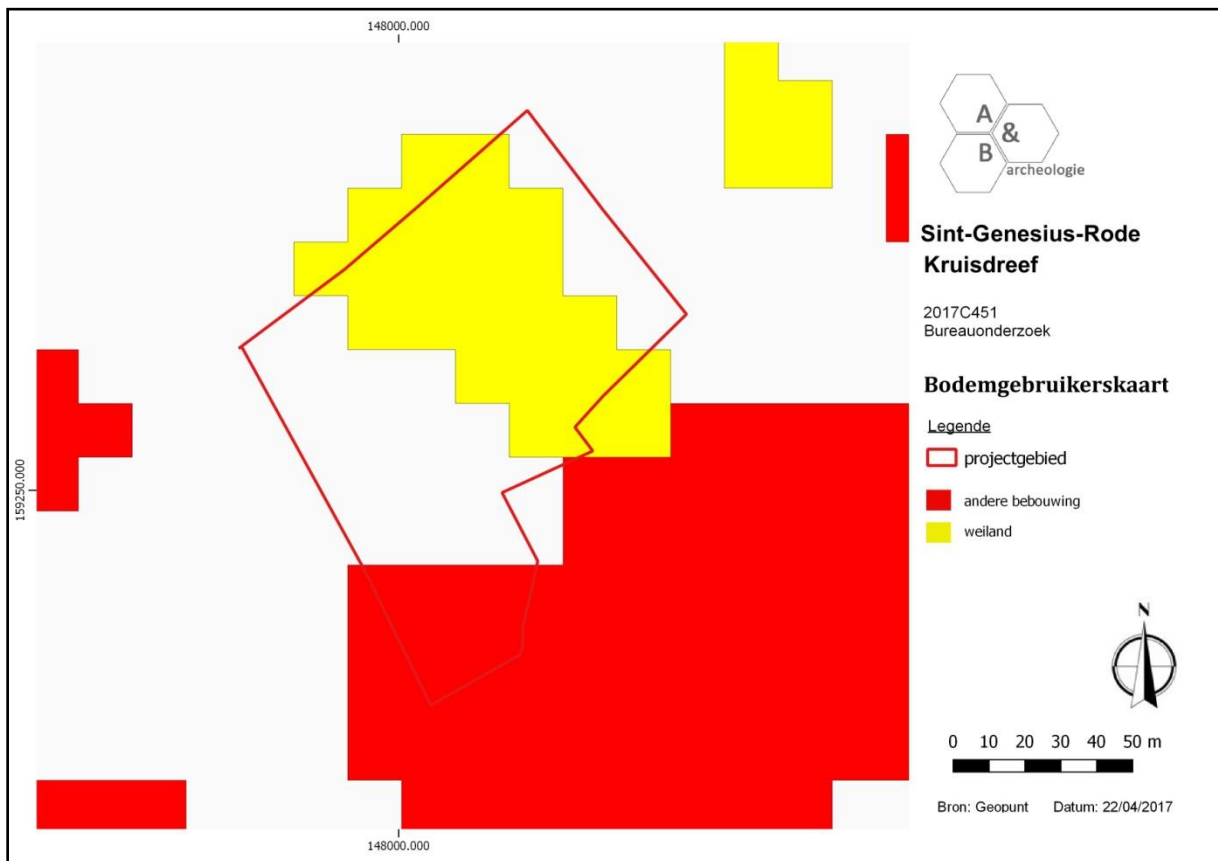

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 6 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be).

Op de bodemgebruiksk kaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in drie types. Het grootste deel van het terrein heeft een witte kleur, wat overeenkomt met akkerbouw. In de zuidelijke hoek van het plangebied komt rode inkleuring voor. Dit komt overeen met andere bebouwing. Dit type geeft gebieden aan die voor het grootste deel worden bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene delen en open bodem, tussen 30 en 80% is verhard. In het noordoostelijke deel van het terrein is een gele kleur aanwezig. Deze duidt op weiland.

Figuur 7 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

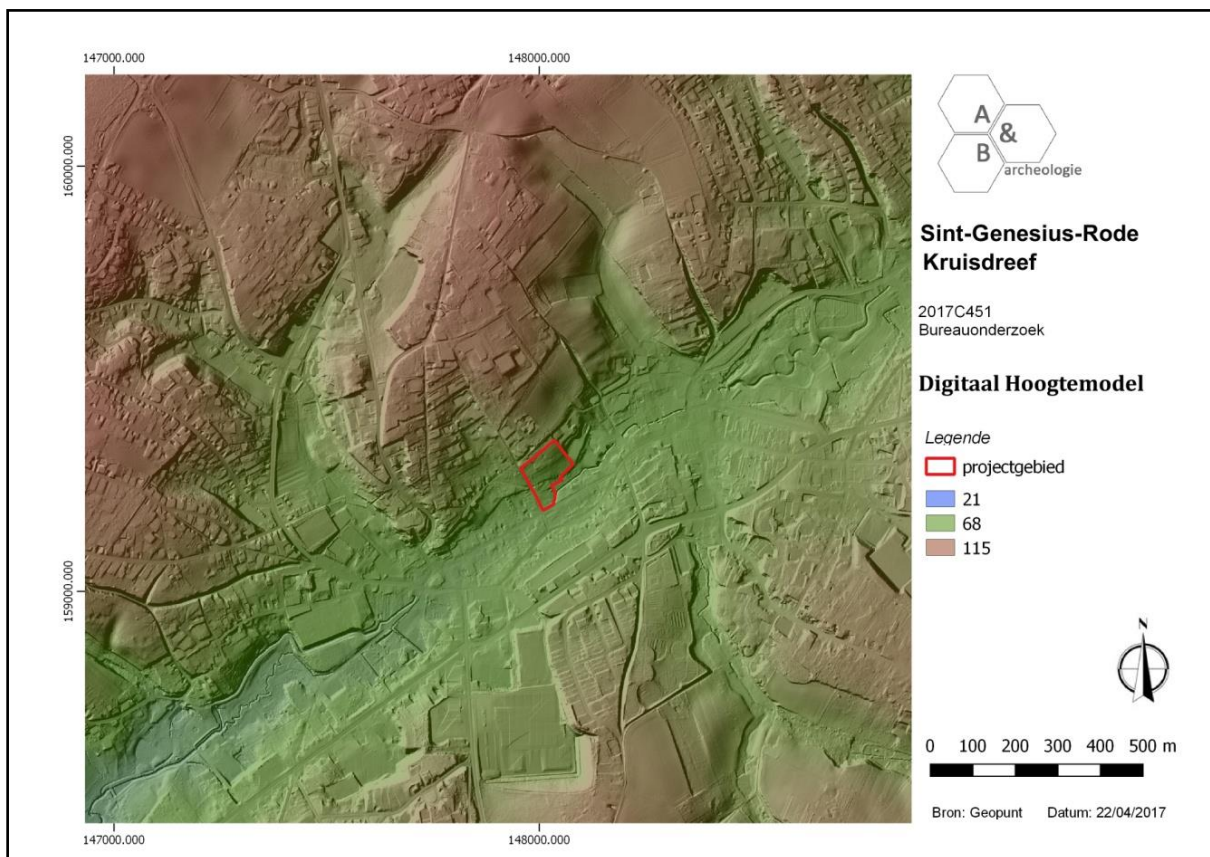
2.3.2. Landschappelijke situering

Sint-Genesius-Rode (Vlaams-Brabant) is gelegen in het heuvelachtige gebied ten oosten van de Zennevallei, ten zuiden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De afgetopte hoogvlakten worden doorsneden door beekdalen, waaronder de Molenbeek (Vlaams landsgedeelte) en de Hain (Waals landsgedeelte) de meeste belangrijke zijn. Deze beken stromen uiteindelijk westwaarts richting de Zenne. Het projectgebied heeft in het westen een TAW van +70,5m. Op het hoogteprofiel 1 is te zien dat het terrein centraal een maximale hoogte heeft van +73m TAW, om daarna terug te dalen tot

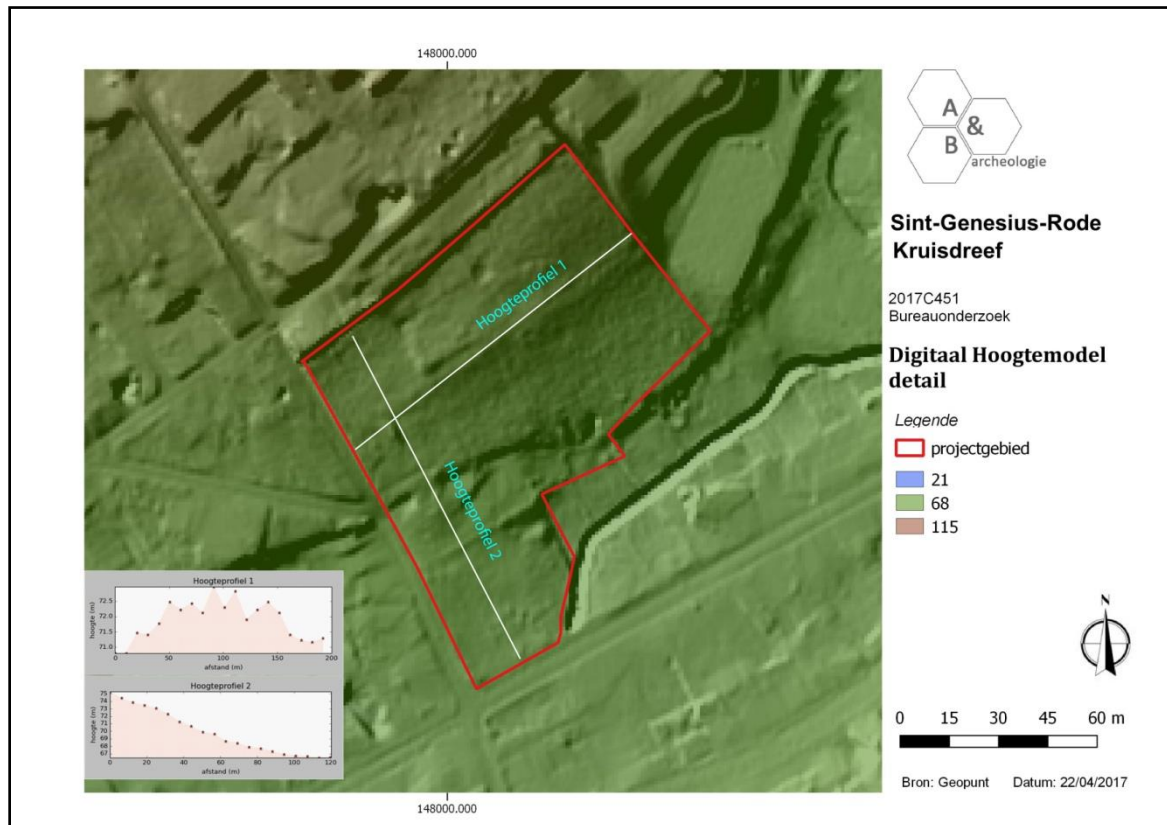
+71,5m TAW. Het terrein daalt echter wel sterk richting het zuiden, zoals te zien is op hoogteprofiel 2. Van +75m TAW in het noorden naar +66m TAW in het uiterste zuiden van het plangebied.

Ook is op het Digitaal Hoogtemodel de oude loop van de Molenbeek op te merken. Heden ten daag draait deze af naar zuidelijke richting aan de zuidoostelijke hoek van het plangebied. Deze liep echter oorspronkelijk doorheen het terrein volgens een bijna oostwest oriëntatie. De loop van de beek werd volgens de cartografische bronnen reeds aangepast voor de 18de eeuw (Ferrariskaart). Bovendien is duidelijk te zien dat de beek oorspronkelijk vlak langs de noordelijke zijde van woning stroomde.

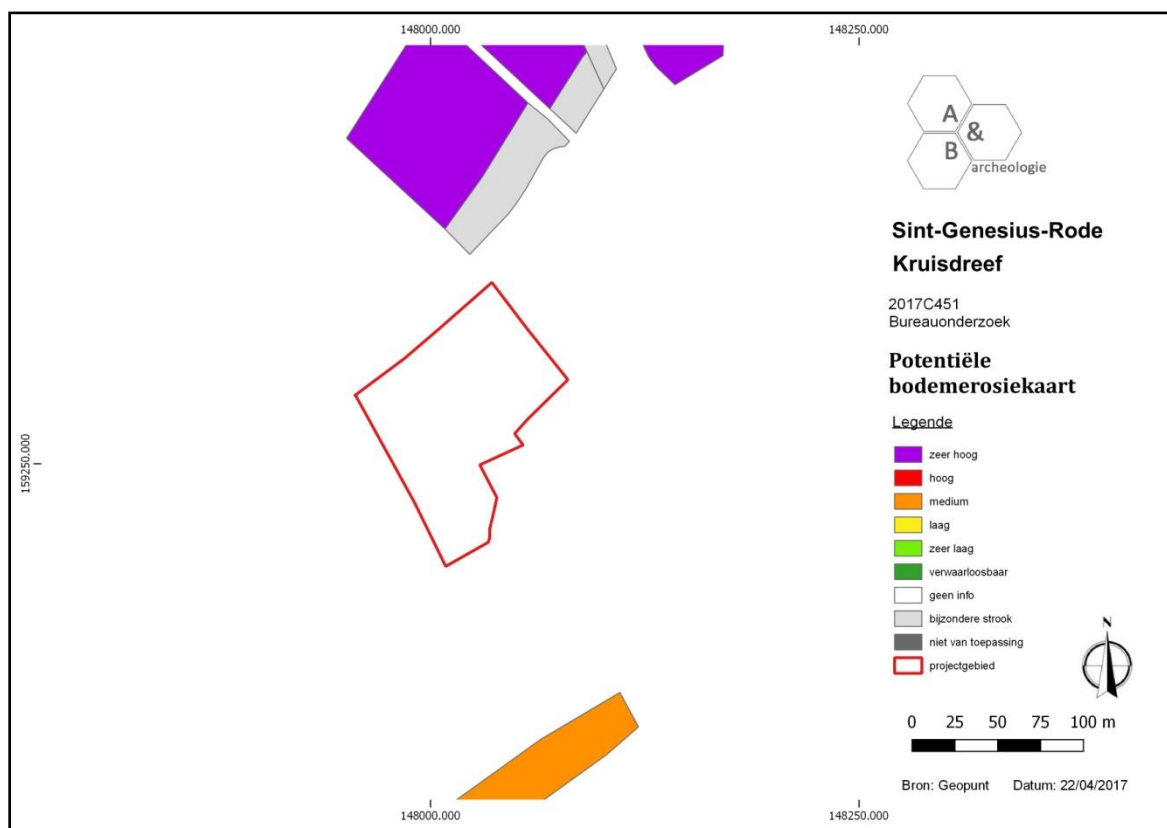
Op de potentiële bodemerosiekaart is er geen info voorhanden voor het volledige plangebied. Echter in het noorden van het terrein is een zeer groot potentieel op erosie aanwezig. Gezien de ligging van het plangebied op een helling, kan deze erosiegraad wellicht doorgetrokken worden.

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

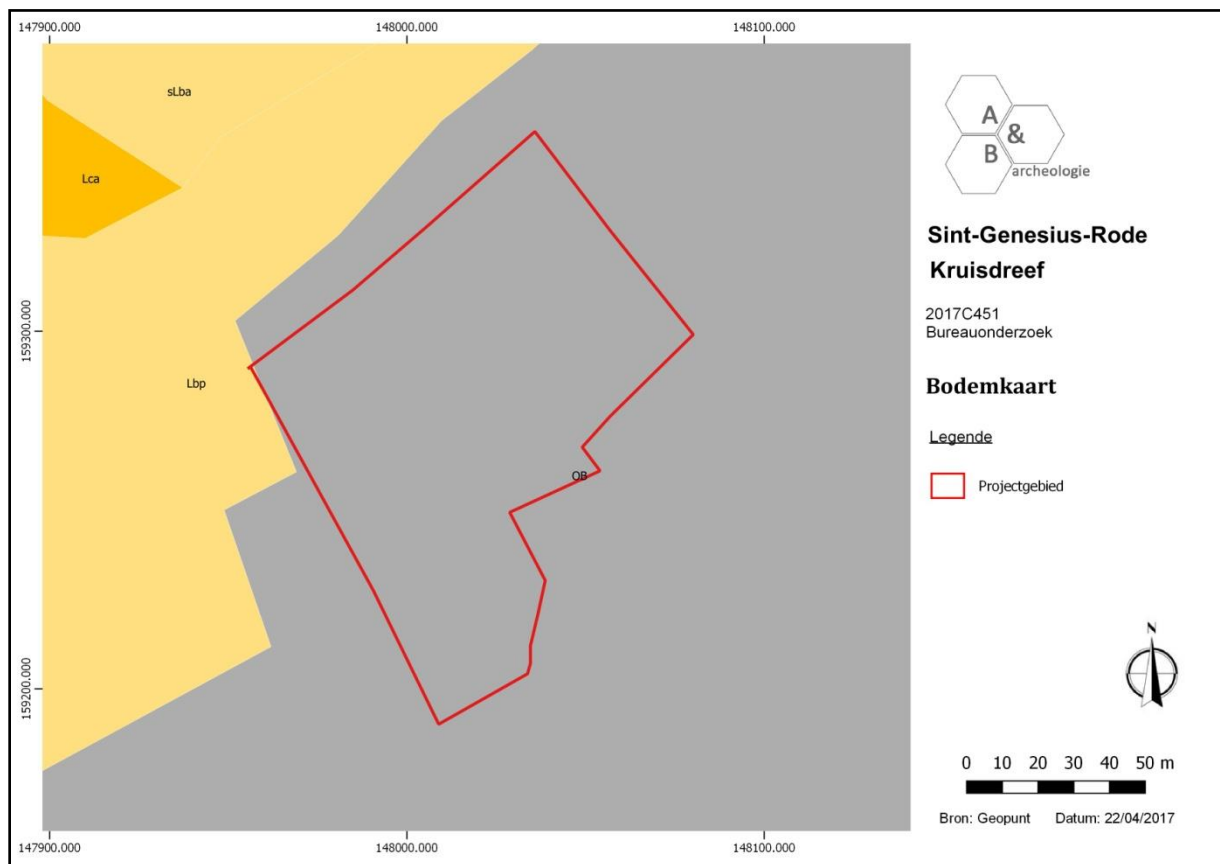
Figuur 9 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: geopunt en AGIV).

Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Binnen de grenzen van het plangebied komt code OB voor. Deze staat voor bebouwde gronden. Net ten noordwesten van het terrein komen Lbp gronden voor. Dit zijn droge zandleembodems zonder profiel of zonder profielontwikkeling. Ook matig droge zandleembodems met een textuur B-horizont (Lca) en droge zandleembodems met een textuur B-horizont (Lba) zijn aanwezig in de buurt van het plangebied.

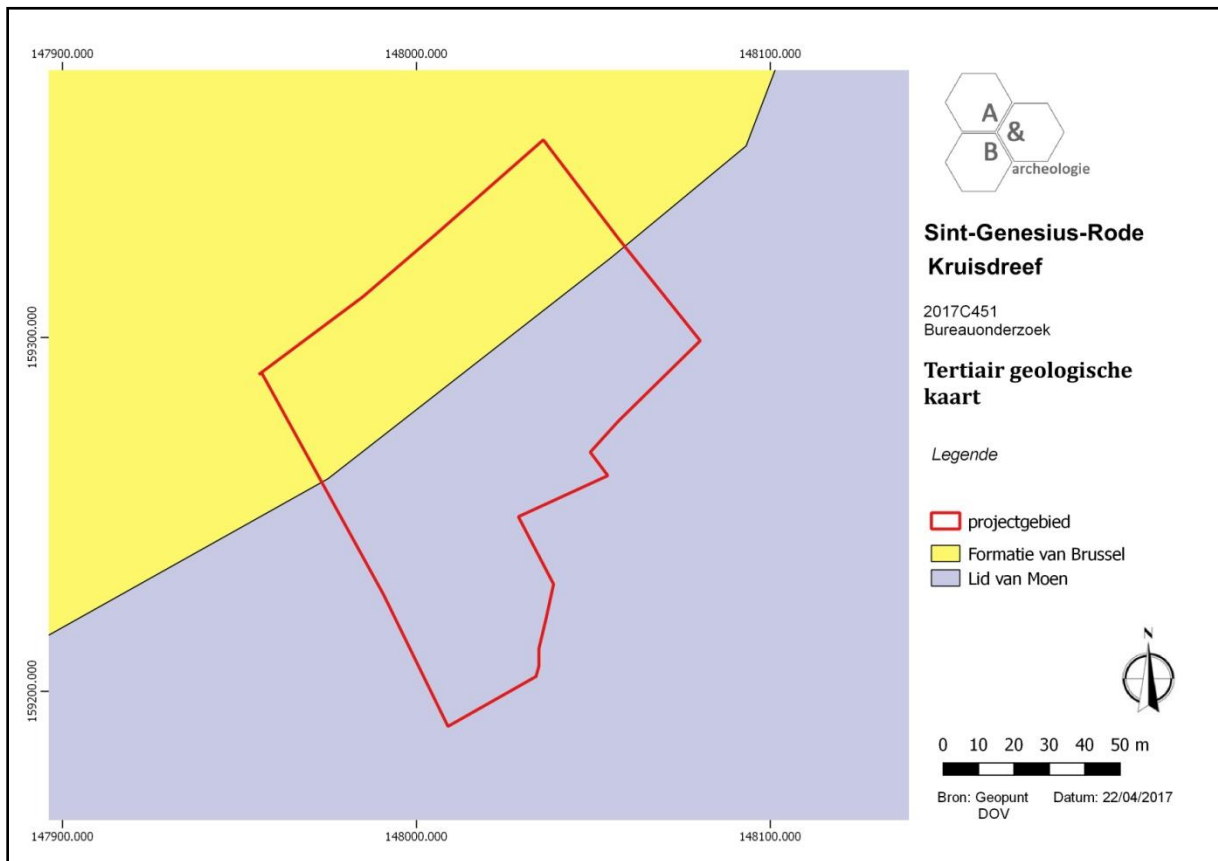
Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

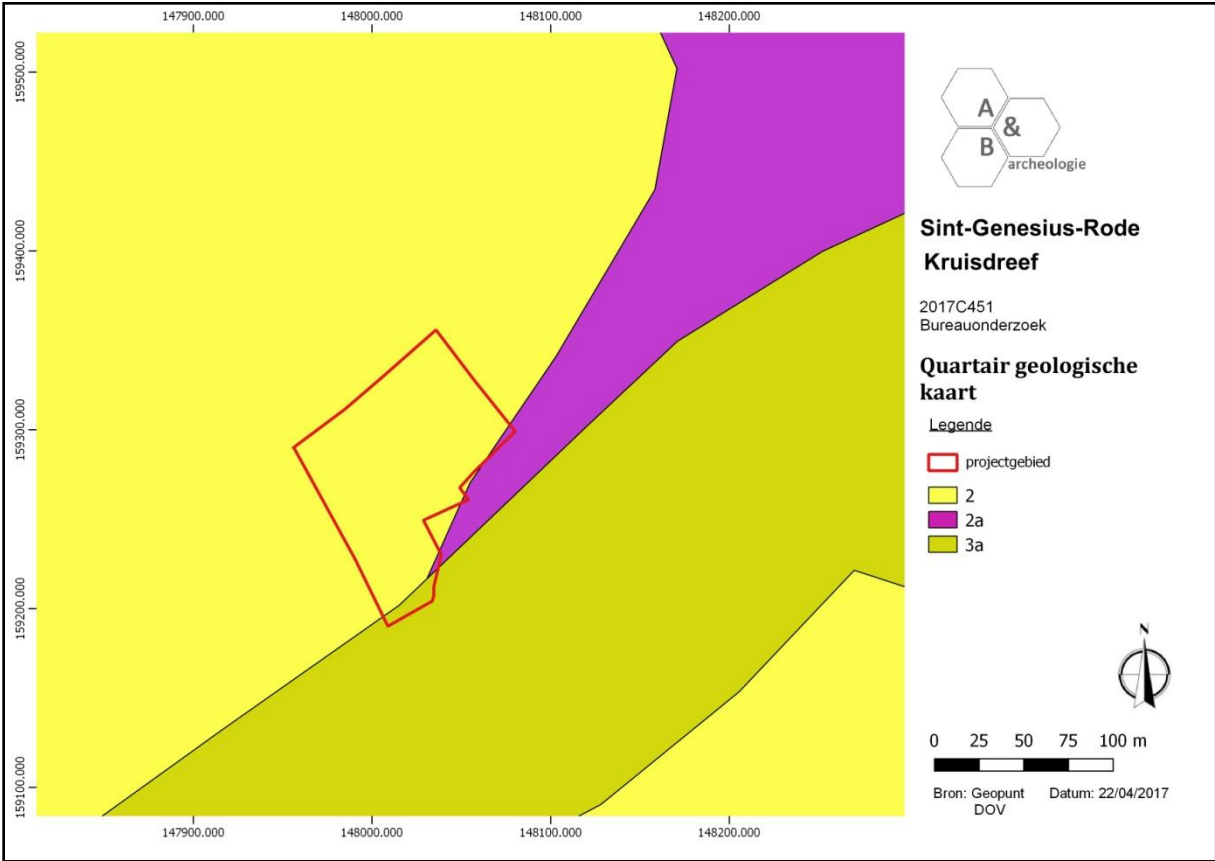
De Tertiair geologische kaart geeft aan dat het noordelijke deel van het projectgebied gelegen is in een deel van de Formatie van Brussel. Deze is gevormd door een grijs fijn, kalkhoudend zand met soms fossielhoudend, kiezel- en kalkzandsteenbanken. Het zuidelijke en grootste deel van het plangebied is onderdeel van het Lid van Moen. Deze bestaat uit grijze klei tot silt.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit het type 2. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. Net op de zuidelijke rand komt type 2a en type 3a voor.

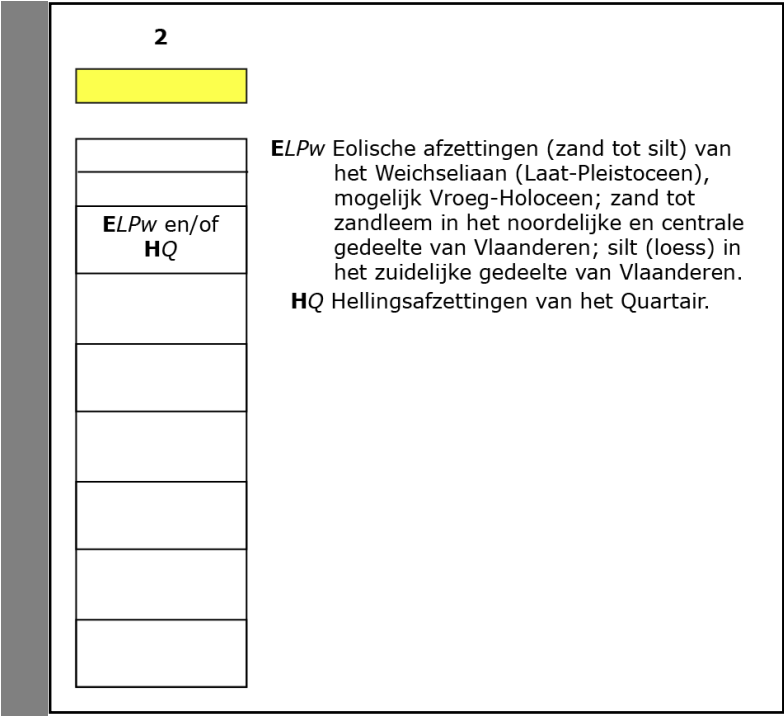
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartaire Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitleg bij de Quartaire Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

De naam 'Rode' komt voor het eerst voor in de 12de eeuw en verwijst naar een gerooide plaats binnen bebost gebied. In de 12de eeuw maakte Rode deel uit van het domein van de Hertogen van Brabant. Binnen Brabant vormde Rode een meierij die in de 14de eeuw werd uitgebreid door de opheffing van de meierij van Wambeek. Rond 1400 maakten vijftientig dorpen deel uit van Rode. Een groot deel van Rode werd ingenomen door het Zoniënwood. De heerlijkheid Rode-Alseberg veranderde door vererving en verkoop regelmatig van heerser. Na het opdoeken van alle heerlijkheden in de nasleep van de Franse Revolutie werd het land in municipaliteiten ingedeeld. In 1832 kreeg Sint-Genesius-Rode een eigen gemeentehuis, dat tussen 1939 en 1942 vervangen werd door het huidige gemeentehuis naar ontwerp van de Brusselse architect Henri Jacobs. Na de verkoop van gronden van het Zoniënwood door de Société Générale tussen 1831 en 1836 en de hierop volgende rooiingen nam het aandeel van de landbouw toe en werden nieuwe pachthoven opgericht, naast een beperkt aantal grote domeinen die ontstonden. De verkopen door de Société Générale wijzigden het tot dan bosrijke karakter van de gemeente aanzienlijk. Vanaf het interbellum werd een actieve verkavelingspolitiek gevoerd. Deze beweging werd na de Tweede Wereldoorlog verder gezet, wat leidde tot grote verkavelingen van de aanwezige landbouwgronden. In nagenoeg alle wijken binnen de gemeente, met uitzondering van het dorpscentrum en Zevenbronnen liggen verkavelingen uit deze periode. Het inwonersaantal steeg gestaag en kende een grote toename tussen 1947 en 1961.

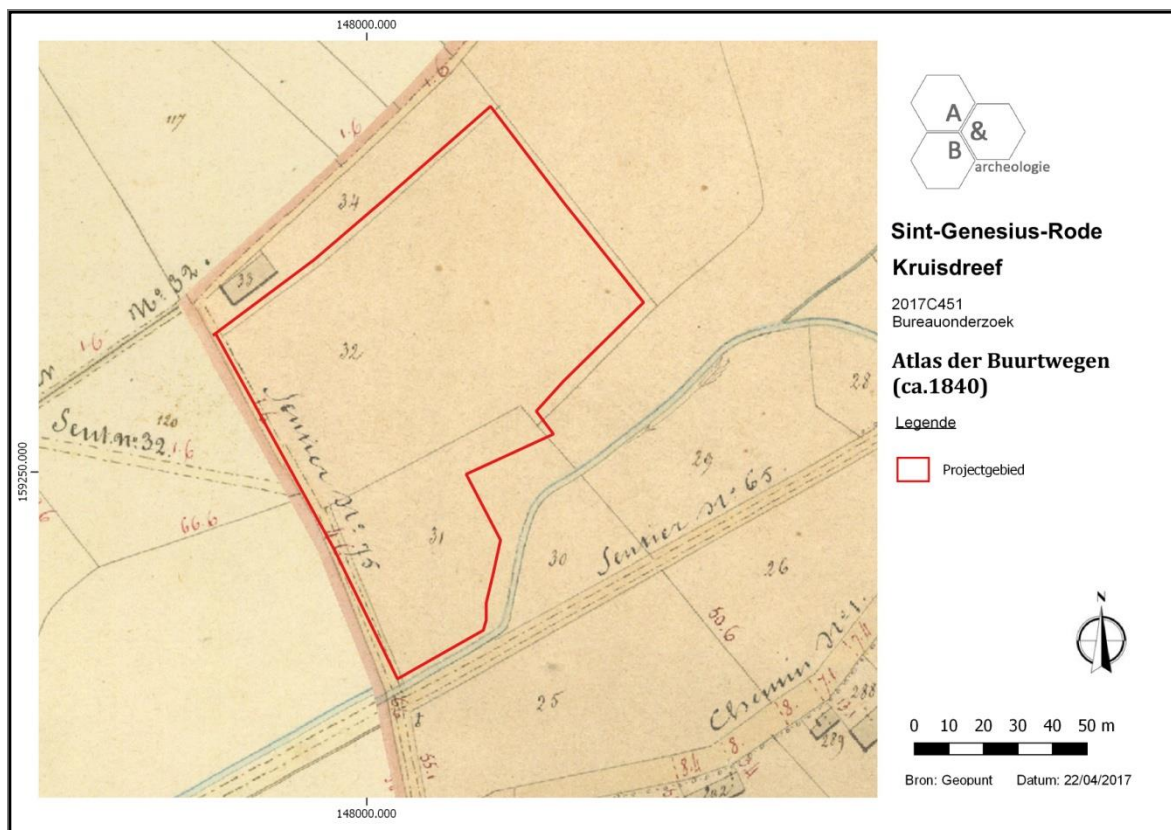
De oudste kaart die geraadpleegd kan worden is de Ferrariskaart uit de 18de eeuw. Hierop zien we dat het zuidelijk gedeelte van het plangebied gebruikt werd als weiland en het noordelijke en grootste deel van het plangebied als akkerland. Deze werden van elkaar gescheiden door middel van een bomerij. Net buiten de noordwestelijke hoek is een gebouwtje te zien. In de Atlas der Buurtwegen (1841) is een duidelijke perceelsindeling zichtbaar. Op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) is de opdeling tussen weiland in het zuidelijk gedeelte en akkerland in het noordelijk gedeelte opnieuw zichtbaar. Dezelfde situatie kan teruggevonden worden op de kaart van Popp (1842-1879). Op de 18de en 19de-eeuwse kaarten is te zien dat het verloop van de Molenbeek reeds loopt zoals heden ten dage. De beek werd rechtgetrokken om langs de Dreef en de Vanderveldenlaan te stromen. Dit gegeven is duidelijk vast te stellen op de 19de-eeuwse kaarten.

De vroegste luchtfoto van het gebied betreft een orthofoto uit 1971. Ondanks de lage resolutie en minder goede kwaliteit kan bebouwing teruggevonden worden in perceel 853W, zoals ook te zien is op de orthofoto's uit 1990 en 2016. Het gebouw betreft de lijnwaadblekerij uit de late 19de eeuw. De huidige toestand kende zijn oorsprong in 1931 (cfr. Omschrijving in hoofdstuk Huidige Toestand).

⁷ Tekst gebaseerd op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120240> (geraadpleegd op 23/04/2017) en <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Genesius-Rode> (geraadpleegd op 23/04/2017).

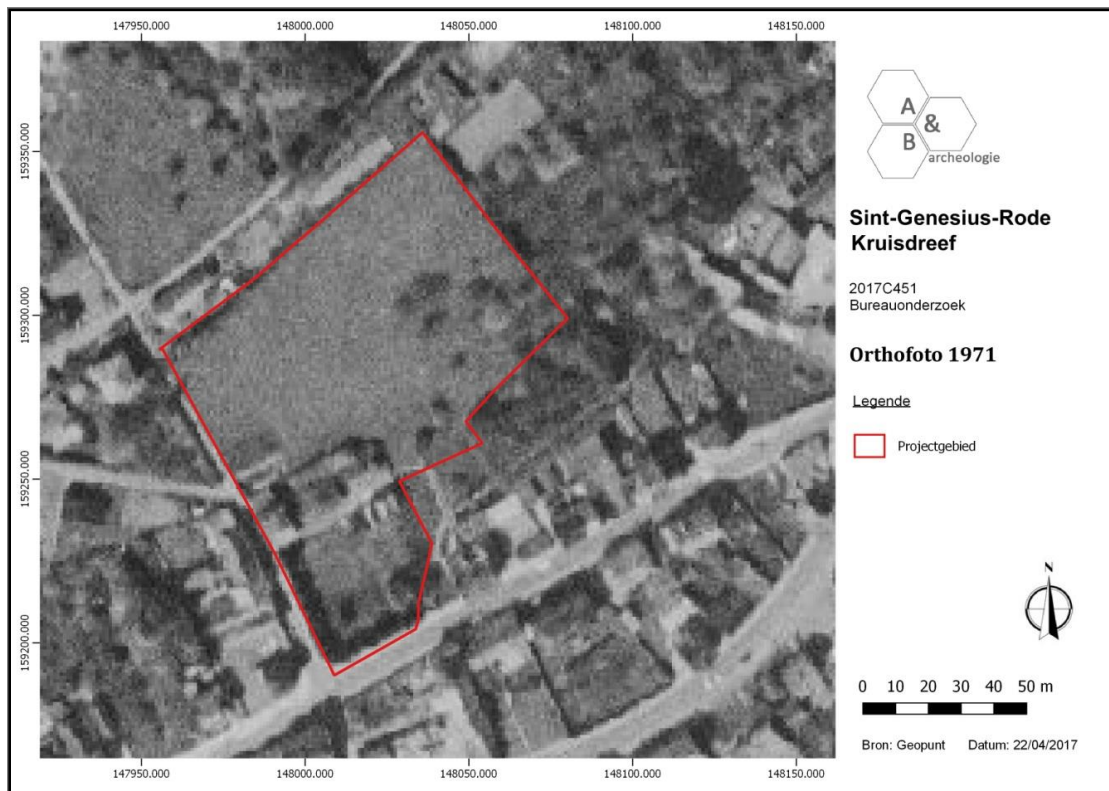

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) (bron: geopunt.be).

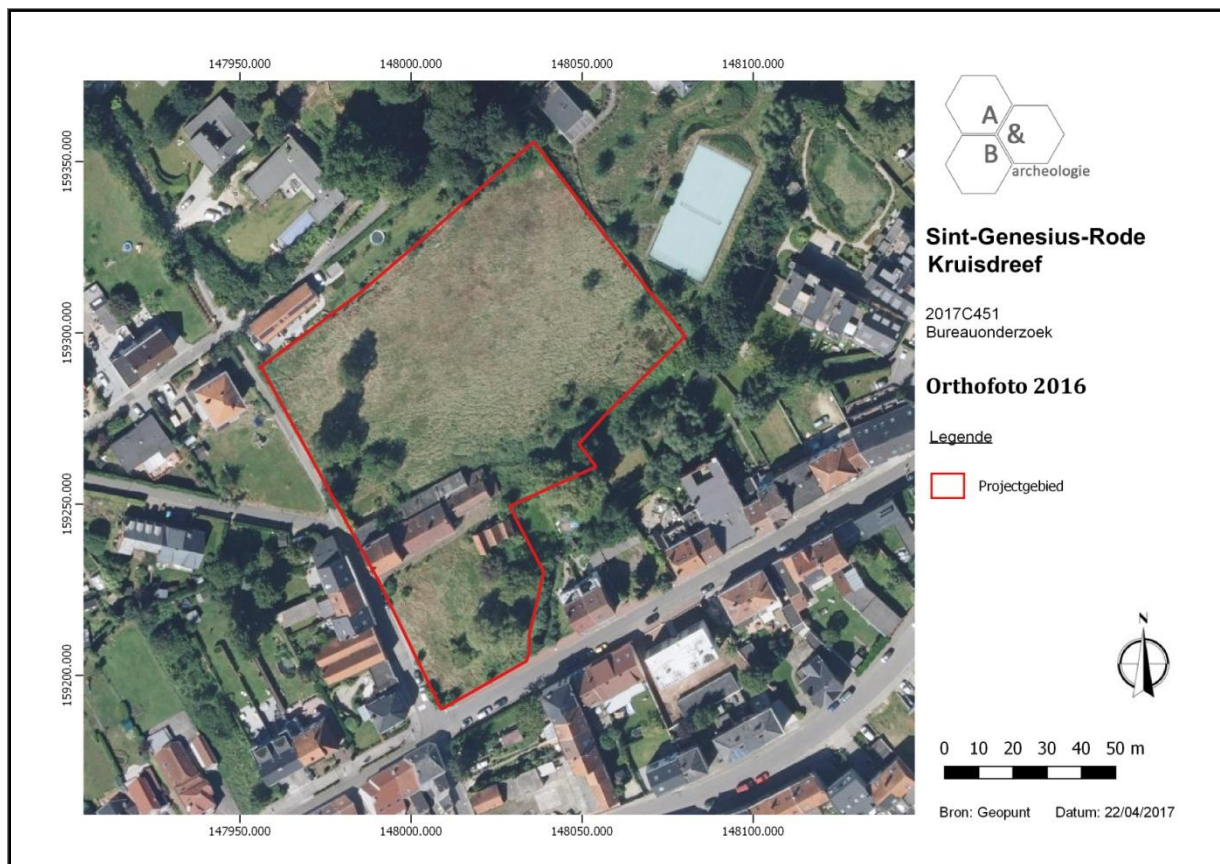

Figuur 19 Zicht op het plangebied op de Orthofoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 20 Zicht op het plangebied op de Orthofoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 21 Zicht op het plangebied op de Orthofoto van 2016 (bron: geopunt).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een aantal sites aangegeven, die hiernavolgend besproken worden.

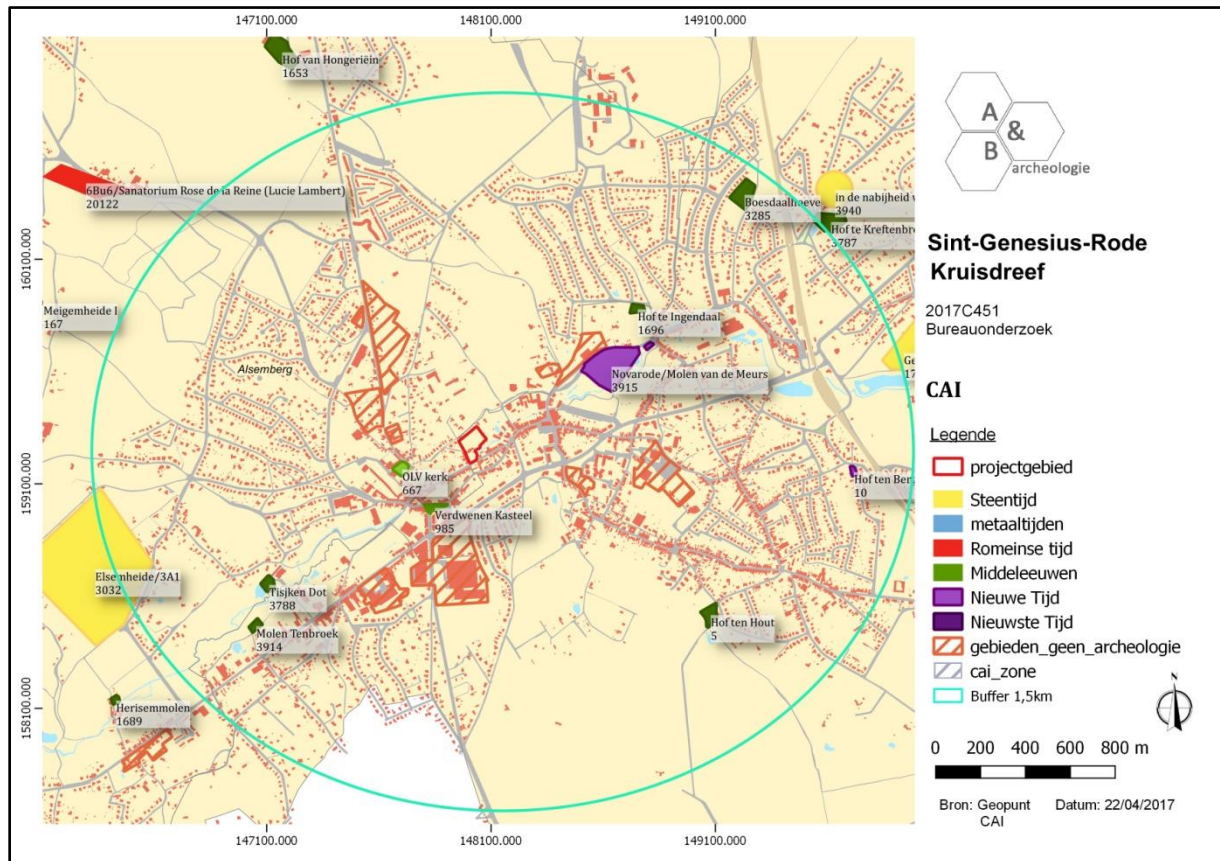
Circa 1,5km ten zuidwesten van het plangebied werd een vondstenconcentratie lithisch materiaal uit het neolithicum gevonden. Het betreft CAI locatie 3032 te Beersel Alseberg. Ook ten noordwesten van het plangebied, net buiten de buffer van 1,5km, werd een vondstenconcentratie lithische artefacten aangetroffen tijdens een veldprospectie. Het betreft hier CAI locatie 3940 te Sint-Genesius-Rode. In beide gevallen gaat het om losse silexartefacten die zich via erosie van de noordelijke heuveltoppen in de teelaarde bevonden. Beide sites bevinden zich op de zuidelijke gerichte flank van de Molenbeek, net als het plangebied. Bijgevolg kan gesteld worden dat de steentijdsites zich op de hoger gelegen ruggen bevinden en niet op de flanken zelf. Mogelijk zijn de sites volledig weg geërodeerd. Op de flanken worden enkel losse silexen verwacht in de teelaarde in een secundaire context/positie.

Aardewerkvondsten uit de Romeinse periode werden aangetroffen op CAI locatie 20122 tijdens een veldprospectie⁸. Deze locatie bevindt zich buiten de buffer in de gemeente Buizingen.

400m ten westen van het plangebied bevindt zich de Onze-Lieve-Vrouw kerk, CAI locatie 667. Deze stamt uit de Romaanse periode. Circa 400m ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich CAI locatie 985. Het betreft een burcht die vermoedelijk teruggaat op een mottestructuur.⁹ CAI locatie 5 betreft een hoeve uit de late middeleeuwen, 'Hof ten Hout', op circa 1km ten zuidoosten van het plangebied. Iets dichterbij het plangebied, op circa 800m bevindt zich het laatmiddeleeuws 'Hof te Ingendaal', CAI locatie 1696. Een laatste hoeve uit de late middeleeuwen is de Boesdaalhoeve, CAI locatie 3285. Een molen, op CAI locatie 3914, stamt vermoedelijk ook uit de late middeleeuwen. Een andere molen, 1km ten zuidwesten van het plangebied, is CAI locatie 3788. Ook deze kan in de late middeleeuwen gedateerd worden. Op 600m ten noordoosten van het plangebied situeert zich CAI locatie 3915. Dit is een molen die zijn oorsprong in de 16de eeuw kent. Als laatste kan CAI locatie 10 vermeld worden, een 17de-eeuwse hoeve, circa 1,2km ten oosten van het plangebied.

⁸ DESITTERE M. 1963.

⁹ VERBESSELT J. 1985, pp. 263-269.

Figuur 22 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de eeuwse Ferrariskaart kan gesteld worden dat het plangebied in die periode als akkerland en weiland in gebruik was. Net op de noordwestelijke rand is een gebouwtje aangegeven.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- Volgens het Digitaal Hoogtemodel kan de oude loop van de Molenbeek herkend worden dwars doorheen het plangebied, langs de noordelijke zijde van de huidige woning. De beek werd op een bepaald moment rechtgetrokken langs de Dreef en de Vanderveldenlaan. Vermoedelijk kan de originele beek aangesneden worden.
- Op het einde van de 19de eeuw wordt op het plangebied een lijnwaadblekerij gebouwd. Gezien de ligging vlakbij de Molenbeek en de nood aan water is deze locatie een uitstekende plaats. Het gebouw is nog aanwezig op het terrein en staat aangegeven als erkend bouwkundig erfgoed. De aanbouwen en garages mogen zonder overeenkomst afgebroken worden. Voor twee hoofddelen wordt een dossier opgesteld voor de sloop gezien de slechte toestand. Het gebouw vormt de enigste zichtbare verstoring die heeft plaatsgevonden binnen de grenzen van het plangebied. Daarnaast is het voorste deel volledig onderkelderd (ca. 100m²) en volledig verstoord. Mogelijk kunnen sporen teruggevonden worden die met deze lijnwaadblekerij te maken hebben.
- Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden. In de omstreken werden verschillende vondsten geattesteerd gaande van losse silexartefacten uit de steentijd tot de middeleeuwen. Zeker gezien de gunstige ligging is er veel kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

Op het terrein zullen 13 nieuwbouwwoningen gebouwd worden. Centraal op het terrein zal een wegenis met nutsvoorzieningen aangelegd worden met een noordoost-zuidwest oriëntatie. Deze wegenis zal een verbinding maken met de Kruisdreef. Langs de zuidelijke kant van de wegenis wordt een waterloop voorzien. Deze waterloop heeft een totale oppervlakte van 494m².

De geplande werken hebben een nefaste impact in de bodem over het volledige plangebied en zullen het potentiële archeologisch erfgoed verstoren. Bovendien kan uit het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van begraven archeologische niveaus of de aanwezigheid van *in situ* silexartefacten. Gezien de gekende archeologische waarden uit de omgeving en de gelijkende bodemkundige en topografische kenmerken kan gesteld worden dat de steentijdsites zich hogerop de heuvelruggen bevonden en door erosieprocessen verspoeld en weg geërodeerd werden naar de lager liggen zuidelijke flanken naar de Molenbeek toe. Twee sites tonen dit gegeven duidelijk aan met losse silexartefacten die aangetroffen werden tijdens prospecties op het maaiveldniveau.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval zijn beide onderzoeksmethodes niet mogelijk en zinvol om uit te voeren en kunnen dus buiten beschouwing genomen worden. Er zijn geen aanwijzingen voor slagvelden, kampementen of andere archeologische waarden die zich in de teelaarde manifesteren. Wel is er een potentieel voor losse silexartefacten. Echter het huidige gebruik van het terrein als weiland laat niet toe om een visuele oppervlakteprospectie te doen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Er zijn geen bodemkundige aanwijzingen voor de aanwezigheid van begraven archeologische niveaus of *in situ* steentijdartefacten. Gezien de gekende archeologische waarden uit de omgeving en de gelijkende bodemkundige en topografische kenmerken kan gesteld worden dat de steentijdsites zich hogerop de heuvelruggen bevonden en door erosieprocessen verspoeld en weg geërodeerd werden naar de lager liggende zuidelijke flanken naar de Molenbeek toe. Twee sites tonen dit gegeven duidelijk aan met losse silexartefacten die aangetroffen werden tijdens prospecties op het maaiveldniveau.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de oppervlakte van het terrein, de geplande werken en de hoge potentiële archeologische waarde is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk.

Het totale terrein is 9930m² groot. Gezien de geplande werken wordt het volledige gebied afgebakend voor een verder archeologisch proefsleuvenonderzoek met uitzondering van een deel van de bestaande woning dat onderkelderd (ca. 100m²) is en het oostelijke aangebouwde deel (ca. 170m²). Bij het proefsleuvenonderzoek dient 10% oftewel 966m² dient onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 241m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 1207m² onderzocht. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Wel bevinden zich in de nabije omgeving sites uit de steentijden tot de (post)midleeeuwen. Er is een hoog archeologisch potentieel voor het terrein. Historische bronnen geven geen bewoning aan in de 18de eeuw. Vanaf de late 19de eeuw is er bewoning op het terrein. Het gebouw en bijgebouwen zijn thans aanwezig op het plangebied. De rest van het plangebied is in gebruik als weiland (noordelijke deel) en tuin (zuidelijke deel). Het plangebied is bovendien op een gunstige topografische ligging gelegen, meer bepaald op een zuidergerichte helling naar de Molenbeek toe. De Molenbeek werd in het verleden op een bepaalde moment rechtgetrokken maar lijkt op basis van het hoogtemodel ooit doorheen het plangebied gelopen te hebben.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Er is een woning met bijgebouwen aanwezig op het terrein. Deze hebben een totale oppervlakte van 590m². Vermoedelijk hebben de gebouwen voor enige verstoring van de ondergrond gezorgd. Het voorste deel van de woning (ca. 100m²) is volledige onderkelderd. De rest van het plangebied heeft geen zichtbare verstoringen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Er zijn geen gegevens bekend over eventuele landschappelijke factoren en de bewaringstoestand van eventuele archeologische sporen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Op het terrein zullen 13 nieuwbouwwoningen gebouwd worden. Centraal op het terrein zal een wegenis met nutsvoorzieningen aangelegd worden met een noordoost-zuidwest oriëntatie. Deze wegenis zal een verbinding maken met de Kruisdreef. Langs de zuidelijke kant van de wegenis wordt een waterloop voorzien. Deze waterloop heeft een totale oppervlakte van 494m². Ook zal de bestaande woning gesloopt worden na het bereiken van een overeenkomst. Sowieso mogen de aanbouwen (noordelijke zijde en achterste meest oostelijke aanbouw) en garages afgebroken worden aangezien deze niet tot het bouwkundig erfgoed behoren.

De geplande werken hebben een nefaste impact in de bodem over het volledige plangebied en zullen het potentiële archeologisch erfgoed verstoren.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Echter gezien de direct omliggende sites is de kans op het aantreffen van

archeologische sporen reëel. Sporen en/of vondsten van de steentijden tot de (post)middeleeuwen kunnen verwacht worden.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Er dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden over het volledige plangebied met uitzondering van een deel van de woning (straatkant en eerste aanbouw). Dit onderzoek bestaat uit een 10 parallelle sleuven volgens een NW-ZO oriëntatie. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Daarnaast zijn de sleuven zodanig ingepland dat deze de oude beekvallei (Molenbeek) doorsnijden. Minstens één proefsleuf dient de beekvallei volledig te doorsnijden, indien mogelijk tot op de volledige diepte, waarbij de profielsequentie opgetekend en geregistreerd wordt. Hierbij dient de beekvallei onderzocht te worden naar zijn oorsprong, opvullingspakketten en gebruiksfase. Ook dient gestaafd te worden of verder onderzoek hierop noodzakelijk is, zowel naar landschapsreconstructie (natuurwetenschappelijk onderzoek), dateringen als naar archeologisch potentieel toe.

Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

Het terrein bevindt zich aan de Kruisdreef en de Dreef (provincie Vlaams-Brabant). De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 9930m². Het betreft perceelnummers 853B2, 853T, 853W, 853X, 854D, 854F en 854G. Op perceel 853T, 853W en 853X bevindt zich een woning met bijgebouwen. Deze hebben een totale oppervlakte van 570m². Het terrein aan de zuidzijde van de woning is in gebruik als tuin. De rest van het gebied wordt gebruikt als weiland.

Binnen de grenzen van het plangebied komt code OB voor. Deze staat voor bebouwde gronden. Net ten noordwesten van het terrein komen Lbp gronden voor. Dit zijn droge zandleembodems zonder profiel. Ook matig droge zandleembodems met textuur B-horizont (Lca) en droge zandleembodems met textuur B-horizont (Lba) zijn aanwezig in de buurt van het plangebied.

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Wel bevinden zich in de nabije omgeving sites uit de steentijden tot de (post)midleeeuwen. Er is een hoog archeologisch potentieel voor het terrein. Historische bronnen geven geen bewoning aan in de 18de eeuw. Vanaf de late 19de eeuw is er bewoning op het terrein. Het gebouw en bijgebouwen zijn thans aanwezig op het plangebied en zijn opgenomen als bouwkundig erfgoed. Een deel (bijgebouwen en garages) mag direct gesloopt worden. De onderkelderde kernwoning (100m²) en directe aanbouw (170m²) zijn in een slechte toestand en zouden via een verdere overeenkomst ook afgebroken mogen worden. Deze worden in het sleuvenvoorstel gevrijwaard. De rest van het plangebied is in gebruik als weiland (noordelijke deel) en tuin (zuidelijke deel).

Op het terrein zullen 13 nieuwbouwwoningen gebouwd worden. Centraal op het terrein zal een wegenis met nutsvoorzieningen aangelegd worden met een noordoost-zuidwest oriëntatie. Deze wegenis zal een verbinding maken met de Kruisdreef. Langs de zuidelijke kant van de wegenis wordt een waterloop voorzien. Deze waterloop heeft een totale oppervlakte van 494m². De geplande werken hebben een nefaste impact in de bodem over het volledige plangebied en zullen het potentiële archeologisch erfgoed verstoren. Er dient bijgevolg een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden over het volledige plangebied, met uitzondering van de kernwoning en directe aanbouw. Dit onderzoek bestaat uit 10 parallelle sleuven volgens een NW-ZO oriëntatie.

5. Bibliografie

- <https://www.cartesius.be>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <https://www.geopunt.be>
- <https://www.google.be>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <https://www.NGI.be>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Genesius-Rode>
- DESITTERE M. 1963, Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Brabant (vanaf de Bronstijd tot de aan de Noormannen), in: *Oudheidkundige Repertoria, III, 27*.
- VERBESSELT J. 1985, *De Dekenij Halle - I, Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw, deel 19*, 263-269.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het weiland ten noorden van de woning (bron: google.be). 8

Figuur 2 Zicht op de lijnwaadblekerij Popeleu-De Reymaeker (Kruisdreef 24) aan de straatzijde (bron: inventaris bouwkundig erfgoed). 8

Figuur 3 Uitsnede uit het plan ‘geplande werken’ (bron: initiatiefnemer). 9

Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 10

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 11

Figuur 6 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be). ... 11

Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)... 12

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be). 13

Figuur 9 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: geopunt en AGIV). 14

Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be). 14

Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV). 15

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 16

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 17

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 17

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be). 19

Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) (bron: geopunt.be). 19

Figuur 17 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (1846-1854) (bron: geopunt.be). 20

Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Popp (1842-1879) (bron: geopunt.be). 20

Figuur 19 Zicht op het plangebied op de Orthofoto van 1971 (bron: geopunt.be). 21

Figuur 20 Zicht op het plangebied op de Orthofoto van 1990 (bron: geopunt.be). 21

Figuur 21 Zicht op het plangebied op de Orthofoto van 2016 (bron: geopunt). 22

Figuur 22 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI). 24